

Міністерство освіти та науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

АВТОРЕФЕРАТ

наукової роботи на здобуття кваліфікації магістра

ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЮСТИЛІЮ АВТОРА У ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ ДЖ.С. ФОЕРА «EXTREMELY LOUD AND INCREDIBLY CLOSE»)

Студентки 6 курсу 644 групи
Спеціальності 035 – Філологія
Спеціалізації 035.04 Германські мови та
літератури (переклад включно) – англійська

Валерії Олексіївни Голоднікової

Керівник: к. пед. н., доцент б.в.з.

Роман Петрович Бужиков

Рецензент: к.філол.н., ст.викл.

Ольга Олексіївна Головнєва-Копта

Національна шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

ВСТУП

Все більше дослідників сходяться на думці, що кожен видатний письменник вирізняється своїм оригінальним стилем та світобаченням, особливості яких можна виокремити, досліджуючи мову його творів. Вивчення специфічних рис мови письменника дає змогу відтворити процес його мислення, доповнити вже існуючі уявлення про творчу особистість, покращити розуміння проблематики його творів та творчого задуму. Таке вираження внутрішнього світу письменника за допомогою мови його творів у сучасній лінгвістиці пов'язують з явищем ідіостилю.

Тривалий час ставлення мовознавців різних епох і напрямів до проблеми індивідуального фактора в мові, чи ідіолекту, було суперечливим, виявляло неоднакові тенденції – від відомого перебільшення його ролі до повного ігнорування.

Але ж кожний дослідник тексту змушений так чи інакше розглянути проблему авторського чи індивідуального стилю. Адже «індивідуальний почерк» автора, його манера виявляється вже в самому факті вибіркості, перевазі певних лексичних, морфологічних, синтаксичних, фонетичних засобів, які стають базою формування більш складних і яскравих образів. З урахуванням антропоцентризму сучасної наукової парадигми проблема індивідуального стилю стає однією з ключових у лінгвостилістиці художнього тексту.

Серед багатьох відомих підходів до вивчення ідіостилю письменника сучасний напрям лінгвістичних студій акцентує розуміння мовної діяльності як одного із модусів когніції, що становить вершину айсберга, в основі якого лежать когнітивні здібності особистості. Дослідження втілення у художньому дискурсі концептуальної картини світу, творчої особистості автора, його ідіодискурсу наразі стає все більш актуальним.

Актуальність обраної теми пояснюється тим, що дослідження збереження ідіостилю автора роману є однією з найважливіших проблем при перекладі художніх творів. Адже, стиль – це спосіб авторського бачення

світу, і всі елементи (морфологічні, синтаксичні, семантичні) організовано відповідно до стилю. Тому недостатньо займатися, наприклад, тільки морфологічним аспектом перекладу.

Об'єктом нашого дослідження є індивідуальний стиль Джонатана Сафрана Фоера.

Предметом дослідження виступають особливості передачі індивідуального стилю письменника при перекладі роману Дж.С. Фоера «Extremely Loud And Incredibly Close» на українську мову.

Новизна роботи полягає в тому, що у ході роботи було виявлено ключові риси особливого авторського стилю Дж.С. Фоера, а також основні перекладацькі труднощі відтворення ідіостилю Фоера.

Мета роботи: дослідження індивідуального стилю сучасного письменника Дж.С. Фоера на прикладі роману «Extremely Loud And Incredibly Close» та передачі ідіостилю автором при перекладі цього твору.

У відповідності з поставленою метою формулюються наступні **завдання**:

1. Проаналізувати індивідуальний авторський стиль як перекладацьку проблему.
2. Визначити способи відтворення авторського стилю при перекладі художніх творів.
3. Проаналізувати постмодерні риси в романі як прояв ідіостилю письменника.
4. Розглянути особливості перекладу художніх творів.
5. Дослідити індивідуальний стиль автора в змістовному аспекті та особливості передачі ідіостилю при перекладі роману.
7. Зробити аналіз лексико-стилістичних засобів в перекладі роману Дж.С. Фоера.
8. Проаналізувати збереження ідіостилю в структурному аспекті: в назвах розділів роману.

Основними **методами** використаними в даній роботі є описовий метод, що включає спостереження і експеримент, метод дискурс аналізу,

класифікація і систематизація матеріалу за джерелом, а також загальнонауковий метод узагальнення.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури і додатків.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, основної частини, яка має три розділи з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (79 позицій) та додатків (*Додаток 1. Аналіз перекладу метафор; Додаток 2. Аналіз перекладу образних порівнянь; Додаток 3. Аналіз перекладу каламбурів; Додаток 4. Аналіз перекладу уособлень; Додаток 5. Аналіз перекладу гіпербол; Додаток 6. Аналіз перекладу голофразисів*). Повний обсяг роботи становить 125 с., текстова частина – 78 с., додатки до роботи – 38 с.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дипломної роботи, сформульовано мету, завдання й основні методи дослідження; окреслено його об'єкт і предмет; визначено наукову новизну.

У першому розділі «**Теоретичні основи художнього перекладу та ідіостилю**», спираючись на літературу, присвячену дослідженню основам художнього перекладу та ідіостилю, висвітлено проблематику індивідуального авторського стилю. А саме, виявлено, що основною метою художнього перекладу вважається збереження ідіостилю та розкрито терміни «художній переклад» та «ідіостиль».

Р. Міньяр-Белоручев твердить, що художній переклад – один з найнаглядніших проявів міжлітературної (і значить певним чином міжкультурної) взаємодії. Фактично він є основною частиною національно-літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами, без нього неможливо було б говорити про міжлітературний процес у всій його повноті.

Термін «ідіостиль» досліджували такі преставники: Л. Бабенко, С. Перепльотчикова, Д. Поцепня, О. Ахманова, В. Григор'єв, В. Одинцов, Н. Болотнова та ін.

Наприклад, за Л. Бабенко ідіостиль - це система змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам певного автора, яка робить унікальним втілений у цих творах авторський спосіб мовного вираження.

Також нами з'ясовано, що часто ідіостиль ототожнюють з ідіолектом. Тому було зіставлено поняття «ідіостиль» та «ідіолект» та визначено різницю між цими термінами. За О. Ахмановою «ідіолект» – мовна практика окремого носія мови; сукупність формальних і стилістичних ознак, що вирізняють індивідуальну мову; «ідіостиль» – індивідуальний стиль, в якому виражальні, марковані засоби мови утворюють певну систему.

Також в цьому розділі досліджено способи відтворення авторського стилю при перекладі. Визначено, що одним з найважливіших методів дослідження у лінгвістиці перекладу надалі лишається порівняльно-зіставний метод. В ході аналізу форми та плану змісту оригінального тексту й його перекладних варіантів можливим стає відслідковування певних внутрішніх механізмів процесу перекладу, віднайти й пояснити зміни у плані форми й плані вираження, які відбуваються під час заміни одиниць оригіналу еквівалентними одиницями перекладної мови, власне виявити й з'ясувати межі еквівалентності тих або інших одиниць тексту. Водночас можливим стає порівняння декількох перекладів, що також відкриває можливості порівняння способів вирішення різними перекладачами ідіостильових та інших особливостей художнього твору, виявити відхилення («зсуви») у перекладних текстах по відношенню до оригіналу.

Теж ми визначили, що проблема відтворення ідіостильової системи письменника на пряму пов'язана з лінгвостилістикою й, відповідно, стилістичними проблемами художнього перекладу. Виходячи з положення про те, що художній переклад це, певною мірою, «співавторство» перекладача й момент інтерпретації, безсумнівно виникають стилістичні

«зсуви», які А. Попович типологізує наступним чином: стилістична відповідність, стилістична субституція, стилістична заміна або інверсія, стилістичне підсилення, стилістична типізація, стилістична індивідуалізація, стилістичне послаблення, стилістичне нівелювання й стилістична втрата.

У другому розділі **«Особливості перекладу художнього тексту та інтерпретація ідіостилю на матеріалі роману Дж.С. Фоера «Extremely loud and incredibly close»**, на основі аналізу фахової літератури, розкрито особливості художнього перекладу, його значимість. Можемо сказати, що художній переклад у сучасній літературі відіграє важливу роль. Адже служить своєрідним мостом від оригінального тексту до перекладеного, і від того, як перекладач трансформуватиме текст, які мовні засоби використає, залежить цілісне сприйняття всього твору. Перекладач, ніби співторець. Ми сприймаємо текст через призму його світосприйняття. Ми відчуваємо те, що відчув перекладач, коли читав твір. Переклад тільки тоді матиме успіх, якщо перекладач зумів передати всі реалії оригінального тексту, трансформуючи їх в реалії перекладу. Тому, щоб літературний твір, написаний іншою мовою, почав функціонувати як витвір мистецтва, перекладач художньої літератури повинен повторити процес його створення. Він має віродитися заново іншою мовою, силою таланту перекладача.

Крім того ми розкрили, що основним проявом ідіостилю Дж. Фоера є постмодерніристи. Виходячи з цього, визначено типологічні ознаки, виявлені дослідницею Н. Кіреєвою, які найбільш характерні в цілому для постмодернізму:

- іронія, «пастиш». У постмодерністських творах пародія володіє іншими рисами і іншим характером, ніж у звичній літературі. Згідно А.Гульєльмі, пастиш - видумка і пародія в той же час;
- поп-арт і концептуалізм. Коли естетичні та етичні норми втратили свою значимість, в перебігу постмодернізму стало спостерігатися проникнення концептуалізму в літературу і живопис;

- шизоаналіз. Творці концепції «шизоаналізу» Жиль Дельоз і психоаналітик Фелікс Гваттарі говорили, що явище шизофренії в літературі постмодернізму є шляхом звільнення особистості, а значить, і звільнення суспільства від побитих забобонів і шаблонного мислення;
- інтертекстуальність. Це явище дозволяє побачити світ як єдиний величезний текст, в якому все якось вже було сказано, а щось нове можливо створити, переплітаючи компоненти вже відомого і існуючого;
- «прийом гри». Так чи інакше читач втягується в процес гри, він домислює, вгадує, фантазує, знаходить все нові і нові сенси;
- зображення займають одну з головних ролей в творі, в аспекті якої розкриваються особливості стилю письменника.

Все вищесказане присутнє в романі як постмодерністські риси, характерні для письменника, які відіграють одну з найважливіших ролей при відтворенні ідіостилу автора.

Також в цьому розділі ми розглянули індивідуальний стиль автора в змістовному аспекті і особливості його передачі при перекладі. Проаналізувавши приклади, ми дійшли до висновку, що в романі яскраво виражена така особливість стилю письменника, як гіперболізація, а саме це доводить принцип «шизоаналізу». Наприклад, важлива характерна стилю автора манера повторів відповідно відображена і в перекладі, тричі повторений прислівник збережено: «... *which ... which ... which ...*» - «... який ... який ... який ...».

Використання конструкції протиставлення - ще одна характерна особливість індивідуального стилю Дж.Фоера. Протиставлення «*nothing*» і «*something*»: «*The room was filled with conversations we were not having*», приклад 3: «*We talked about nothing in particular, but it felt like we were talking about the most important things ...*». Мовчання двох людей, виявляється не

порожнечою, а як раз навпаки, заповнює весь простір кімнати, перетворюючи «ніщо» в «щось». А розмова ні про що насправді є чи не найважливішою розмовою. Таким чином, значимість «щось» народжується з «нічого».

Виходячи з проведеного аналізу на предмет вивчення ідіостилю Фоера, ми зробили висновки про те, що роман являє собою яскравий приклад своєрідності та унікальності індивідуального стилю письменника. Для нього характерні: вираз плюралістичного типу мислення, гіперболізація, «шизоаналіз», відносність предметів і явищ, освоєння Хаосу, принцип «світ як текст», «прийом гри», як спосіб інтерпретації сенсу самим читачем, невизначеність, культ неясностей, помилок, пропусків і, нарешті, «поетична чутливість».

У третьому розділі **«Порівняльно-зіставний аналіз домінантних компонентів авторського ідіостилю в тексті оригіналу і тексті перекладу»**, було проаналізовано лексико-стилістичні засоби в перекладі роману Дж.С. Фоера, а саме 98 випадків перекладу метафор, основними прийомами перекладу яких стали калькування - 44, конкретизація - 16, смисловий розвиток - 11, генералізація - 10, втрата образу - 10, антонімічний переклад - 3, компенсація - 3, описовий переклад - 1.

Наприклад, *When he wrote the letter to me he was old and broken.* - *Коли він писав цього листа, він уже був старим та нещасним.* У цьому випадку перекладач переклав метафору калькуванням, при цьому зберігши як форму, так і зміст оригінальної метафори.

There was no way around it. We could not climb over it, or walk until we found its edge. - *Це була прірва. Ми не могли ні перестрибнути через неї, ні обійти по краю.* Тут перекладач конкретизував поняття для кращого розкриття сенсу метафори. Оригінальне дієслово «*climb over*» (перелазити, забиратися, дертися) викликає образ гори, тоді як в українському перекладі використаний образ прірви, більш зрозумілий українському читачеві (ходити/йти по краю прірви).

Так само в ході дослідження було проаналізовано 42 випадки перекладу образних порівнянь. Основними прийомами перекладу стали калькування - 27, смисловий розвиток - 8, конкретизація - 4, генералізація - 3.

Наприклад, *We filled the body of the grandfather clock with his empty daybooks, as if they were time itself.* - *Ми зберігали зошити для його щоденників в корпусі підлогових годинників, як ніби щоденники були часом (калькування).* Перекладач передав як сенс, так і образ оригінального порівняння за допомогою еквівалентної конструкції «як».

It was as big as a baby and must have weighed a ton. - *Він був завбільшки з немовля і важив, мабуть, цілу тонну(смисловий розвиток).* Перекладач відмовився від дослівного перекладу «*as big as a baby*» (*такий же великий, як дитина*) і антонімічного перекладу (*такий же маленький, як дитина*) і замість цього передав зміст порівняння за допомогою уточнення розмірів дитини (*немовля*).

25 випадків перекладу каламбурів було проаналізовано. Основними прийомами перекладу каламбурів стали компенсація - 12, калькування - 8, смислове розвиток - 5.

Наприклад, 'Actually, I'm diabetic and I need some sugar asap.' Lie # 35. 'Do you mean A.S.A.P.?' 'Anyway.' - «*Власне, я діабетик, і мені потрібен цукор прудчій! Брехня номер тридцять п'ять. Ти хотів сказати, тобі потрібен цукор хутчій?*». Фонетичний каламбур заснований на вимові героєм абрєвіатури «A.S.A.P» (as soon as possible) одним неіснуючим словом «asap». Перекладач замінює його лексичним каламбуром, змінюючи при цьому приставку для збереження ефекту комічності і неправильності сказаного слова («прудчій» і «хутчій»).

Також 24 випадки перекладу уособлень було розглянуто. Основними прийомами перекладу стали калькування - 20, смисловий розвиток - 2, генералізація - 1, компенсація - 1.

Наприклад, *So if you wanted to go to the ninety-fifth floor, you'd just press the 95 button and the ninety-fifth floor would come to you.* - *Хочете ви,*

припустимо, піднятися на дев'яносто п'ятий поверх, натискаєте на кнопку 95, і до вас під'їжджає дев'яносто п'ятий поверх. Перекладач зберіг як ознаку уособлення, так і його сенс і форму.

9 випадків перекладу гіпербол проаналізовано. Основними прийомами перекладу гіпербол стали калькування - 5, конкретизація - 2, генералізація - 1, смисловий розвиток - 1.

Наприклад, *It was as big as a baby and must have weighed a ton.* - *Він був завбільшки з немовля і важив, мабуть, цілу тонну.* Конкретизація полягає в посиленні перекладу за допомогою прикметника - не просто тонну, а «*цілу тонну*».

Теж було проаналізовано 6 випадків перекладу голофразисів (повний список див. Додаток 6). Основними прийомами перекладу стали описовий переклад - 4, калькування - 2.

Наприклад, *End-of-life stuff.* - *Останнє прощай.* Перекладач опустил переклад як конструкції голофразису, так і окремого слова «*stuff*» (*нісенітниця, балаканина*), замість цього генералізуючи загальний зміст в описі.

Крім того, в третьому розділі проаналізовано збереження ідіостилю автора в структурному аспекті: в назвах розділів роману.

Наприклад, перекладач використовує такі прийоми як:

- транскрипція: «GOOGOLPLEX - гуголплекс»;
- калькування: «ALIVE AND ALONE - Живий, але самотній»,
BEAUTIFUL AND TRUE - Прекрасно та правдиво;
- описовий переклад: «HEAVY BOOTS - Важкий тягар, Ще важчий тягар», «HAPPINESS, HAPPINESS - Щастя, Щастя».

Вивчивши структуру змісту роману, а саме, назви розділів, доходимо висновку про те, що з перших сторінок роману автор занурює нас в особливу атмосферу свого бачення світу, в відчуття Хаосу і невизначеності, змушує нас з перших слів роману домислювати, в даному випадку, неоднозначні назви розділів. Наприклад: «WHAT THE?», «GOOGOLPLEX» або «WHY I'M

NOT WHERE YOU ARE 5/21/63» і «HEAVY BOOTS». За рахунок «недомовленості» і «прийому гри», автор народжує інтерес до роману у читача з самого змісту глав і зберігає його до закінчення роману. Перекладач відтворює всі перераховані особливості, за рахунок чого твір і українською мовою виробляє той же ефект, що і оригінальний текст.

ВИСНОВКИ

Основною метою цього дослідження було визначення ідіостилю Джонатана Сафрана Фоера в романі «Extremely Loud And Incredibly Close» та збереження ідіостилю автора у перекладі. Дослідження особливостей індивідуального стилю письменника та виокремлення його домінант допомагає адекватно відтворити стиль художнього твору цільовою мовою. Перекладознавчий та перекладацький аспекти ідіостилю передбачають вирішення завдань добору вдалого відповідника для перекладу та адекватного тексту перекладу. Перекладачеві необхідно підшукати в мові перекладу такий відповідник, який буде найближчим за змістом і тональністю до оригіналу. Ідіостилем вважається система змістових і формальних характеристик, властивих твору автора, яка робить унікальним втілення в цьому творі авторського способу мовного вираження. Як доводять результати нашого дослідження, різноманітні тропеїчні засоби актуалізації алюзивної образності відображають особливості світосприйняття Дж.С. Фоера і є тими чинниками, які дають змогу читачам досягнути філософський і психологічний сенс його творчого доробку, сприяють кращому розумінню мовної картини автора та глибокому проникненню в авторське світосприйняття. В роботі було розглянуто особливості семантичної структури та функціонування образних засобів, які слугують відображенням алюзивної образності у романі Дж. Фоера. В ході роботи було виявлено, що особливістю постмодерністського роману часто є те, що розповідь не ведеться від автора, а вкладається в уста персонажів. Тобто читачеві пропонується тлумачити події самому, не спираючись на думку

автора, а самі події подаються під кількома кутами зору. Було зроблено висновок, що для перекладача важливим є відтворити доміную функцію висловлювання та зберегти його комунікативність. Крім того, необхідно не лише відобразити мовні одиниці, важливим завданням також є збереження ідіостилю автора. Було розглянуто проблему відтворення метафор, образних порівняння, каламбурів, уособлень, гіпербол і голофразисів як компонентів індивідуального стилю автора при перекладі його роману на українську мову. Основними прийомами перекладу метафор, образних порівнянь, уособлень і гіпербол стало калькування, каламбурів – компенсація, голофразисів – описовий переклад. Таким чином, основними прийомами передачі лексико-стилістичних засобів стали калькування – 51 %, смисловий розвиток – 14 %, конкретизація – 9 %, компенсація – 8 %, генералізація – 8 %, антонімічний переклад – 2%. Втрата прийому відбулася у 11 випадках з 204 і склала 5 %.

АНОТАЦІЯ

В. О. Голоднікова. Збереження ідіостилю автора у перекладі (на матеріалі Дж.С. Фоера «Extremely loud and incredibly close»)

До захисту представлена робота, присвячена дослідженню збереження ідіостилю автора у перекладі. Матеріалом дипломної роботи слугував роман Джонатана Сафрана Фоера «Extremely loud and incredibly close».

Як доводять результати нашого дослідження, різноманітні засоби актуалізації алюзивної образності відображають особливості світосприйняття Дж.С. Фоера і є тими чинниками, які дають змогу читачам досягнути філософський і психологічний сенс його творчого доробку, сприяють кращому розумінню мовної картини автора та глибокому проникненню в авторське світосприйняття. В роботі було розглянуто особливості семантичної структури та функціонування образних засобів, які слугують відображенням алюзивної образності у романі Дж. Фоера. В ході роботи було виявлено, що особливістю постмодерністського роману часто є те, що розповідь не ведеться від автора, а вкладається в уста персонажів. Було

розглянуто проблему відтворення метафор, образних порівняння, каламбурів, уособлень, гіпербол і голофразисів як компонентів індивідуального стилю автора при перекладі його роману на українську мову.

Ключові слова: ідіостиль, художній переклад, постмодерні риси, лексико-стилістичні засоби, художні прийоми.

ANNOTATION

Valeriia Holodnikova. Preservation of the idiostyle of the author in translation (on the material of J.S Foer «Extremely loud and incredibly close»). – Mykolaiv, 2019

The graduation work, submitted to defence, is dedicated to the analysis of preservation of the idiostyle of the author in translation. The material of this work employed the novel of J.S Foer «Extremely loud and incredibly close».

As the results of our research paper it is proved that the various tools for updating the illusive imagery reflect the peculiarities of the world view of J.S. Foer and it is one of the factors that allow readers to comprehend the philosophical and psychological sense of his creative work, contribute to a better understanding of the author's linguistic view and its deep penetration. The features of the semantic structure and functioning of figurative means, which serve as a reflection of the illusory imagery in J. Foer's novel, were considered in his work. During our research it was proved that the postmodernist novel feature is that the story often written not by the author, but is put into the minds of the characters. That means that the reader is invited to interpret the plot by himself, not relying on the author's opinion. It was concluded that for an interpreter it is important to reproduce the dominant function of expression and maintain its communicative character. In addition, it is necessary not only to display linguistic units, but also an important task for the author of the idiostyle. The problem of reproduction of metaphors, figurative comparisons, puns, features, hyperbole and holographisms as components of the individual style of the author during the translation of his novel into the Ukrainian language were considered. The main methods of translation of

metaphors, figurative comparisons, depictions and hyperbole became tracing, puns - compensation, holographisms - a descriptive translation. Thus, the basic methods of the transfer of lexical-stylistic tools were tracing - 51%, semantic development - 14%, specification - 9%, compensation - 8%, generalization - 8%, antonymic translation - 2%. Loss of admission occurred in 11 cases among 204 and amounted to 5%.